

יום עיון
חשב שכר בכיר
מס הכנסה
ערן שוקר
2023

Institute of Certified
Public Accountants
In Israel

לשכת
רואי חשבון
בישראל

פרישה ומענק פרישה

פרישה היא ניתוק מוחלט וסופי של יחסי עובד-מעסיק בשל אחת מהסיבות הבאות:

פיטורים על ידי מעסיק

התפטרות על ידי העובד

פרישה לגמלאות בגיל פרישה (גבר-67 ואשה 62-67)

פרישה עקב פטירה

חוק פיצויי פיטורים קובע את הזכאות לפיצויי פיטורים (או כפי שמרבית האנשים מכנים "פיצויים") וגובה הפיצוי לו זכאי העובד באירוע פרישה. אולם ייתכן שהעובד זכאי לסכומים נוספים מכוח הסכם העבודה או הסכם קיבוצי.

כל התשלומים להם זכאי העובד בפרישתו מכונים "מענק פרישה".

כל תשלום הנובע מהפרישה לרבות פדיון ימי מחלה, מענק הסתגלות, מענק שנים עודפות ופיצוי בגין אי הודעה מוקדמת נחשב מענק פרישה. יודגש, כי תשלומים בגין פדיון ימי חופשה ואי תחרות, אינם באים בגדר מענק פרישה.

מענק הפרישה ישולם ע"י אחד או יותר מהמשלמים הבאים:

המעסיק או משלם אחר מטעמו

קופת גמל אישית - מרכיב הפיצויים בקופת גמל

קופה מרכזית לפיצויים

טופס 161

במועד הפרישה המעסיק ידווח על מענקי הפרישה והזכויות שנצברו לעובד בגין תקופת העבודה אצלו באמצעות טופס 161 - הודעה על פרישה מעבודה.

המעסיק חייב למלא את הטופס בעת פרישתו המוחלטת והסופית של העובד, כאשר לעובד הפורש נצברו סכומים וזכויות בגין תקופת עבודתו אצל המעסיק ממנו פרש וזאת, בין אם הכספים משולמים על ידי המעסיק במישרין ובין אם באמצעות קופות גמל. הטופס בנוי משלושה חלקים עיקריים כמפורט להלן:

חלק א':

הודעת מעסיק: בחלק זה המעסיק ידווח על כל הפרטים ביחס לפרישת העובד כגון תקופת העבודה, תקופות עבודה לא רציפות, משכורת, מענקי הפרישה שהועמדו לרשות העובד. לאחר שהמעסיק מילא את חלק א' עליו למסור את הטופס לעובד שפרש.

חלק ב'

הודעת עובד: בחלק זה נדרש העובד למלא את בקשותיו ביחס למענקי הפרישה שהועמדו לרשותו ובנוסף, נדרשות הצהרות, המשליכות על אירוע הפרישה. לאחר שהעובד מילא את חלק ב' עליו למסור את הטופס למעסיק.

חלק ג'

חישוב המעסיק והנחיות לקופות הגמל: בחלק זה ובכפוף לתנאים המפורטים בו, המעסיק ינחה את קופות הגמל בנוגע לאפיון הכספים וניכוי המס. לאחר שהמעסיק ימלא את חלק ג', עליו למסור את הטופס לפקיד השומה וכן לעובד, לשאיריו, או למי מטעמם. במקרים בהם לא מתקיימים התנאים המפורטים בטופס, על המעסיק להפנות את העובד לפקיד השומה לשם קבלת הנחיות ביחס לסכומים המדווחים בטופס.

שימו לב: במקרים בהם ניתנו על ידי המעסיק הנחיות לקופות הגמל, באחריות העובד למסור את הטופס לקופות הגמל.

מקרים שבהם עובד אינו נדרש במילוי חלק ב' בטופס 161

העובד לא חייב למלא את חלק ב' וזאת בהתקיימותם של שני תנאים:

א. במקרה בו מענקי הפרישה הופקדו בקופת גמל לקצבה וסך הסכומים שהופקדו אינו עולה על התקרה הנקובה בסעיף 9(א7)(ז1) לפקודה (להלן: "רצף קצבה ברירת מחדל").

בחלק א.12 – סעיף 1, נדרש המעסיק לציין זאת. כאשר המעסיק סימן "אינו עולה", המשמעות שסך הסכומים שהועמדו לרשות העובד בקופת גמל לקצבה אינו עולה על תקרת רצף קצבה ברירת מחדל.

ב. לא עומדים לרשות העובד מענקים ממשלמים שאינם קופת גמל לקצבה.

בחלק א.12 – סעיף 2, נדרש המעסיק לציין זאת. כאשר המעסיק סימן "לא", המשמעות שלא עומדים לרשות העובד ממשלמים שהם לא קופת גמל לקצבה כדוגמת מעסיק או קופה מרכזית

דוגמה להתקיימותם של שני התנאים והמעסיק סימן בחלק א.12: סעיף 1 – "אינו עולה", סעיף – "לא".

במקרה זה, העובד לא חייב למלא את חלק ב' ויראו כאילו העובד הגיש בקשה לרצף קצבה ביחס למענקי הפרישה שהועמדו לרשותו.

1. מתוך סכום המענק הכולל ²³ , סך הסכומים העומדים לרשות העובד שהופקדו ע"י המעסיק במרכיב הפיצויים בכל קופות הגמל לקצבה, ☐ עולה ☒ אינו עולה ☐ עולה
2. תמונה מספר 1 ס בחלק 9.א כוללים מענקים ממשלמים שאינם קופות גמל לקצבה כדוגמת מעסיק וקופה מרכזית לפיצויים. ☐ כן ☒ לא

במקרה שהעובד לא מילא את חלק ב', יראו כאילו הגיש בקשה לרצף קצבה ביחס לסכומים שהועמדו לרשותו בקופת גמל לקצבה. משמעות בחירה זו היא השארת כספי הפיצויים בקופת הגמל לקצבה וזאת, על מנת לקבל גם מסכומים אלה קצבה גבוהה יותר בהגיע העובד לגיל פרישה.

היה והעובד לא ירצה לקבל קצבה מכספי הפיצויים ניתן לחזור מהבקשה לרצף קצבה בכל עת וזאת בהודעה לפקיד השומה באמצעות טופס 161ג.

בעת החזרה מרצף קצבה (משיכת הכספים), נשמרת לעובד הזכאות למימוש הפטור ממס בהתאם לסעיף 9(א7) לפקודה (יוסבר בהמשך). חזרה מרצף קצבה חלה על כל הסכומים בקופות שיועדו לרצף קצבה, ונצברו במהלך תקופת העבודה אצל אותו מעסיק. כלומר, לא ניתן לבצע חזרה מרצף קצבה רק על חלק מהסכום שיועד לרצף.

“רצף קצבה”

- רצף קצבה הינו השארת כללחלק מהכספים בקופת גמל לקצבה (פנסיה), וייעוד שלהם לקצבה שתינתן בעת הפרישה הסופית לגמלאות.
- לא ניתן לבחור ברצף קצבה כאשר סכומי פיצויים משולמים ע"י המעסיק ישירות (בעת; השלמת פיצויים, תשלום ימי מחלה, העברות מקופות מרכזיות וכו), או במקרים של יתרות כספים בקופות הוניות.
- בעת בחירה ברצף קצבה יש למסור הודעה לפקיד השומה
- בקופות הוותיקות קיים רצף אוטומטי, משום שאינן מאפשרות משיכה של חלק מכספי הפיצויים וכו'.
- בעת עזיבת העבודה, ניתן להחליט למשוך את הכספים הפטורים, ואת כספי הפיצויים החייבים במס לייעד לרצף קצבה ולמעשה לדחות את אירוע המס.
- במקר של השלמת פיצויים יש לבקש מהמעביד להפקיד את חלקה בקופה קצבתית, עד גובה ההפרש בין המשכורת אחרונה X וותק לבין ערך היתרות בקופות - ללא חיוב במס, וזאת בכפוף למגבלות מסוימות הנגזרות מתקרת ההפקדה השנתית לפיצויים (39,300 לשנה ב2023) ומשווי שנזקף בעבר.

רצף קצבה כבירות מחדל

מ-2017 קיים רצף קצבה כבירות מחדל לגבי סכומים שהופקדו בקופות קצבתיות והוא הגבוהה מבין שתי התקרות הבאות:

- ערך הכספים בקופת הגמל לקצבה (פנסיה) קטן מ-392 אלף ש"ח

- "השכר המובטח" (39.3 אלף ש"ח) X שנות הוותק

במקרה שעבר זמן (הסתיימה שנת המס הבאה), תנאי ברירת המחדל מתקיימים ולא הוגש טופס 161 - עמדת רשות המסים היא שרצף הקצבה בתוקף ולא ניתן לשנותו - דהיינו, כדי למשוך כספים יש לבצע חרטה מרצף קצבה

מקרים שבהם העובד נדרש במילוי חלק ב' בטופס 161

בהתקיימותם של אחת או יותר מהחלופות שלהלן על העובד לפרט בחלק ב' בטופס את בקשותיו ביחס למענקים שהועמדו לרשותו ובנוסף, נדרשות הצהרות, המשליכות על אירוע פרישתה.

א. כאשר המעסיק סימן בחלק א.12 - סעיף 1 "עולה". כלומר, סך הסכומים שהופקדו בקופות הגמל לקצבה עולה על התקרה ל"רצף קצבה ברירת מחדל".

או

ב. כאשר המעסיק סימן בחלק א.12 - סעיף 2 "כן". כלומר, עומדים לרשות העובד מענקים ממשלמים שאינם קופת גמל לקצבה,

או

ג. כשהעובד מעוניין בבקשה אחרת מרצף קצבה (כדוגמת בקשה למענק פטור, מענק חייב או רצף פיצויים - ראה הרחבה בהמשך).

שימו לב - גם כשסך הסכומים שהופקדו בקופות הגמל לקצבה עולה על התקרה ל"רצף קצבה ברירת מחדל", ניתן עדיין לבקש לייעד את הסכומים כאמור לרצף קצבה - אולם יש לעשות זאת באמצעות מילוי חלק ב'.

בקשה למענק פרישה פטור ממס
סכום המענק פרישה הפטור ממס בהתאם לסעיף 9(א7)(א) לפקודה יחושב באופן הבא:
מענק פרישה פטור = שנות עבודה בפועל * הנמוך מבין:

משכורת חודשית אחרונה מלאה * 150%

או

תקרת הפטור (נכון לשנת 2023) - 13,310 ₪

לתשומת לב: בחלק א.13 - המעסיק יציין בעבור העובד נתוני עזר, בין היתר, סכום המענק הפטור המרבי.

דוגמה א

משכורת 6,000 ₪

שנות עבודה בפועל 10 שנים

מענקי פרישה 110,000 ₪

מהו סכום המענק הפטור ממס בהתאם לסעיף 9(א7)(א) לפקודה ומהו סכום המענק החייב?

מענק פטור $90,000 = 10 * \min\{6,000 * 150\%, 13,310\}$

מענק חייב $110,000 - 90,000 = 20,000$

דוגמה ב

משכורת 18,000 ₪

שנות עבודה בפועל 10 שנים

מענקי פרישה 200,000 ₪

מהו סכום המענק הפטור ממס בהתאם לסעיף 9(א7)(א) לפקודה ומהו סכום המענק החייב?

מענק פטור $133,100 = 10 * \min\{18,000 * 150\%, 13,310\}$

מענק חייב $200,000 - 133,100 = 67,900$

האם כדאי למשוך את המענק פרישה בפטור ממס ?

משיכת מרכיב הפיצויים מקופת הגמל לקצבה תקטין את החיסכון הפנסיוני ואת סכום הקצבה בהגיעך לגיל פרישה בכ- 40%. בנוסף, משיכת מענקי פרישה בפטור ממס עלולה לפגוע בפטור החודשי על הקצבה ממעסיק או מאת קופת גמל שיוענקו לעובד לאחר פרישתו לגמלאות.

בהגיעך לגיל פרישה קיימת זכאות לפטור ממס על הקצבה מאת המעסיק או מאת קופת גמל (נכון לשנת 2023 הפטור הינו בשיעור 52% מתקרת הקצבה המזכה 9,120 ₪), הבקשה לפטור על הקצבה תוגש לפקיד השומה באמצעות טופס 161 ד וזאת, במועד המאוחר בין קבלת הקצבה או הגעתך לגיל פרישה. לתשומת לבך, מענקי פרישה שנמשכו בפטור ממס וביחס ל- 32 שנות עבודה שקדמו להגעה לגיל פרישה פוגעים בפטור החודשי על הקצבה.